

Miejsce na identyfikację szkoły

**ARKUSZ PRÓBNEJ MATURY
Z POLSKIM TOWARZYSTWEM CHEMICZNYM
I OPERONEM
CHEMIA
POZIOM ROZSZERZONY**

**KWIECIEŃ
2014**

Czas pracy: 150 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 15 stron (zadania 1.–37.). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania zadań i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Podczas egzaminu możesz korzystać z karty wybranych tablic chemicznych, linijki oraz kalkulatora.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **60 punktów**.

Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

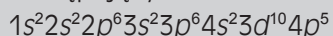
**KOD
ZDAJĄCEGO**

Informacja do zadań 1.–3.

Pierwiastek X to metal mający jeden elektron walencyjny, którego stan można opisać za pomocą następujących liczb kwantowych:

$$n = 4, l = 0, m = 0, m_s = \frac{1}{2}$$

Pierwiastek Y to niemetal, którego konfigurację elektronową można zapisać w sposób następujący:

Zadanie 1. (1 pkt)

Podaj symbole pierwiastków X i Y.

X – .....

Y – .....

Zadanie 2. (1 pkt)

Jaką sól beztlenową można utworzyć z pierwiastków X i Y? Zapisz wzór elektronowy tej soli.

Wzór elektronowy:

Zadanie 3. (1 pkt)

Nazwij rodzaj wiązania występującego w soli beztlenowej utworzonej z pierwiastków X i Y.

.....

Zadanie 4. (3 pkt)

Uczeń zmieszał zakwaszony kwasem siarkowym(VI) wodny roztwór manganianu(VII) potasu z roztworem siarczanu(IV) potasu.

Na podstawie powyższej informacji zapisz równania reakcji redukcji oraz utlenienia w formie jonowej skróconej, wykorzystując do tego celu zapis jonowo-elektronowy. Następnie napisz sumaryczne równanie reakcji w formie jonowej skróconej wraz z uzupełnionymi współczynnikami stechiometrycznymi.

Równanie reakcji redukcji:

.....

Równanie reakcji utlenienia:

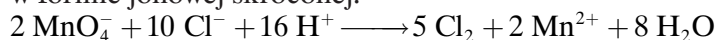
.....

Sumaryczne równanie reakcji wraz z uzupełnionymi współczynnikami stechiometrycznymi:

.....

Zadanie 5. (2 pkt)

Jedną z metod laboratoryjnych otrzymywania chloru przedstawia równanie reakcji zapisane w formie jonowej skróconej:

Oblicz, ile gramów manganianu(VII) potasu należy zużyć do otrzymania 4,48 dm³ chloru odmierzonego w temperaturze 25°C i pod ciśnieniem 1150 hPa. Przyjmij, że reakcja przebiega z wydajnością 100% ($R = 83,14 \frac{\text{hPa} \cdot \text{dm}^3}{\text{mol} \cdot \text{K}}$). Wynik podaj z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 6. (1 pkt)

Chrom tworzy tlenki na różnych stopniach utlenienia.

Uzupełnij zdanie dotyczące zmian właściwości tlenków chromu w zależności od stopnia utlenienia chromu. Wpisz w każdą lukę jeden wybrany wyraz.

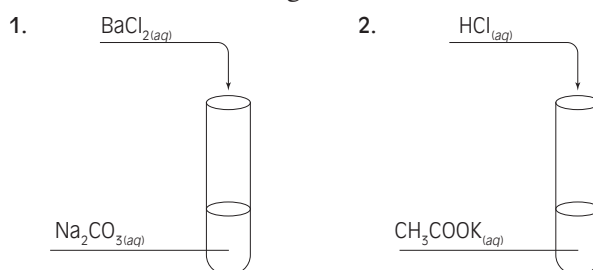
W szeregu: tlenek chromu(II), tlenek chromu(III), tlenek chromu(VI)

a) rosną właściwości ..... (redukujące/utleniające) tych tlenków;

b) rośnie charakter..... (zasadowy/kwasowy) tych tlenków.

Zadanie 7. (2 pkt)

Przeprowadzono doświadczenie chemiczne, zgodnie ze schematem:

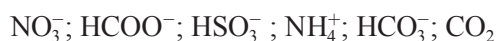
Zapisz w formie jonowej skróconej równania zachodzących reakcji.

Probówka 1. ....

Probówka 2. ....

Zadanie 8. (1 pkt)

Z poniższej ramki wypisz jony, które w roztworach wodnych wykazują właściwości amfiprotyczne, czyli mogą odgrywać rolę zarówno kwasu, jak i zasady Brønsteda.

Zadanie 9. (2 pkt)

Do probówki zawierającej roztwór siarczynu(VI) miedzi(II) dodawano kroplami stężony wodny roztwór amoniaku. Jony miedzi(II) w nadmiarze amoniaku tworzą z nim związek kompleksowy z czterema cząsteczkami amoniaku.

Zapisz dwa spostrzeżenia z obserwacji przebiegu powyższego doświadczenia. Napisz równania zachodzących reakcji chemicznych (cząsteczkowo).

Obserwacje:

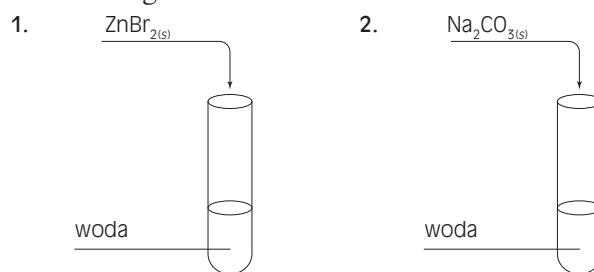
1. ....
2. ....

Równania reakcji:

1. ....
2. ....

Zadanie 10. (2 pkt)

Przeprowadzono doświadczenie zgodnie ze schematem:

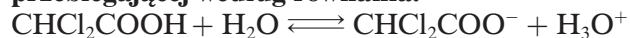

Uzupełnij tabelę. Zaproponuj wskaźnik umożliwiający określenie odczynu w probówkach, podaj barwę, na jaką zabarwi on roztwór, oraz zapisz odpowiednie równania reakcji w formie jonowej skróconej umożliwiające określenie odczynu.

Probówka	Wskaźnik	Barwa roztworu	Równanie reakcji
1.			
2.			

Zadanie 11. (1 pkt)

Zapisz wyrażenie na stałą równowagi reakcji dysocjacji kwasu dichlorooctowego w wodzie przebiegającej według równania:

Zadanie 12. (2 pkt)

Uczeń przygotował w laboratorium 250 cm³ nasyconego roztworu chlorku srebra.

Oblicz, ile mg soli użył w tym celu ($K_{\text{SO}_{\text{AgCl}}} = 1,0 \cdot 10^{-10}$). Wynik podaj z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 13. (1 pkt)

Przeprowadzono elektrolizę wodnego roztworu azotanu(V) ołowiu(II) z zastosowaniem elektrod platynowych.

Zapisz równania reakcji elektrodowych zachodzących podczas elektrolizy.

Katoda: .....

Anoda: .....

Zadanie 14. (1 pkt)

W tabeli podano równania elektrodowe oraz odpowiadające im wartości potencjałów standardowych.

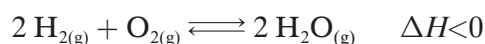
Równanie reakcji elektrodowej	Potencjał standardowy [V]
$2 \text{SO}_3^{2-} + 2 \text{H}_2\text{O} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{S}_2\text{O}_4^{2-} + 4 \text{OH}^-$	-1,40
$\text{AsO}_4^{3-} + 2 \text{H}_2\text{O} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{AsO}_2^- + 4 \text{OH}^-$	-0,71

Zapisz równanie reakcji zachodzącej w ogniwie w warunkach standardowych.

.....

Zadanie 15. (2 pkt)

Na podstawie zasady Le Chataliera–Brauna wyjaśnij, w jakim kierunku (w lewo, w prawo lub nie zmieni się) przesunie się równowaga reakcji:

Czynniki działające na układ	Kierunek przesunięcia stanu równowagi chemicznej
zmniejszenie ciśnienia wywieranego na reagujący układ	
podwyższenie temperatury	
wprowadzenie katalizatora	
wprowadzenie dodatkowych ilości wodoru	
wprowadzenie dodatkowych ilości pary wodnej	

Zadanie 16. (2 pkt)

W wyniku całkowitego spalania w tlenie 0,07 g węglowodoru powstało 0,22 g CO₂ i 0,09 g H₂O w warunkach normalnych.

Ustal wzór rzeczywisty tego węglowodoru, wiedząc, że jego gęstość w warunkach normalnych wynosi 2,5 g/dm³.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 17. (1 pkt)

Maria Skłodowska-Curie i Pierre Curie wyodrębnili ze złóż uranu promieniotwórczy rad-226. Uzupełnij schemat przemian jądrowych radu-226. Wpisz w brakujące miejsca symbole pierwiastków wraz z wartościami ich liczb masowych i atomowych.

Zadanie 18. (1 pkt)

Do podanych w tabeli właściwości dopisz odpowiednie nazwy pierwiastków wybrane spośród podanych.

mangan, miedź, krzem, glin

Lp.	Właściwości	Nazwa pierwiastka
1.	– występuje w stanie wolnym lub w związkach – w postaci stopu ze srebrem służy do wyrobu monet – roztwory wodne jego soli przyjmują niebieską barwę – w postaci pierwiastkowej nie reaguje z kwasem solnym	
2.	– nie występuje w przyrodzie w stanie wolnym – po oddaniu dwóch elektronów z powłoki 4s przyjmuje strukturę elektronową identyczną z jonami Fe^{3+} – reaguje z kwasami utleniającymi i nieutleniającymi – nie tworzy odmian alotropowych	
3.	– nie występuje w stanie wolnym – stanowi główny składnik boksytów – ulega pasywacji – w związkach występuje tylko na III stopniu utleniania	
4.	– nie występuje w stanie wolnym – tworzy tlenek odporny na działanie kwasów z wyjątkiem kwasu fluorowodorowego – służy do wyrobu półprzewodników – w połączeniu z węglem tworzy związek charakteryzujący się wyjątkową twardością (karborund)	

Zadanie 19. (1 pkt)

Dany pierwiastek może tworzyć kilka odmian różniących się strukturą kryształów lub cząsteczek. Są to tak zwane odmiany alotropowe wykazujące odmienne właściwości chemiczne i fizyczne.

Spośród podanych pierwiastków wypisz te, które tworzą odmiany alotropowe.

fosfor, krzem, wodór, węgiel, siarka, tlen, azot

Zadanie 20. (2 pkt)

Gęstość badanej próbki wody morskiej w temperaturze 25°C jest równa $1,023 \frac{\text{g}}{\text{cm}^3}$, a stężenie zawartych w niej jonów chlorkowych wynosi 1,91%.

Oblicz liczbę moli jonów Cl^- w 1 dm³ badanej próbki. Wynik podaj z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 21. (2 pkt)

Wodę morską charakteryzuje duże stężenie kationów sodu i potasu oraz anionów chlorkowych i siarczanowych(VI), co wpływa na jej słony lub intensywnie gorzki smak.

a) Korzystając z tabeli rozpuszczalności, zaproponuj odczynniki, których można użyć do usunięcia jonów chlorkowych oraz jonów siarczanowych(VI) z próbki wody morskiej. Następnie zapisz skrócone równania jonowe reakcji, jakie zajdą po użyciu zaproponowanych przez siebie odczynników.

Proponowane odczynniki: .....

Skrócone równania jonowe reakcji: .....

.....

.....

b) Zaproponuj metodę pozwalającą na usunięcie wszystkich jonów obecnych w wodzie morskiej.

.....

Zadanie 22. (1 pkt)

W laboratorium chemicznym zbadano przewodnictwo elektrolityczne roztworów wodnych:

1) mydła, 2) mocznika, 3) cukru, 4) proszku do pieczenia, 5) alkoholu etylowego, 6) octu oraz 7) wody mineralnej (niegazowanej).

Spośród podanych roztworów wybierz te, które nie przewodzą prądu elektrycznego.

.....

Zadanie 23. (2 pkt)

Reakcja utleniania tlenku węgla(II) do tlenku węgla(IV) przebiega według równania kinetycznego: $v = k[\text{O}_2][\text{CO}]^2$. Początkowe stężenia substratów wynoszą odpowiednio: $[\text{O}_2] = 2 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$, $[\text{CO}] = 3 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$.

Oblicz, jak zmieni się szybkość tej reakcji, gdy stężenie tlenku węgla(II) zmaleje o $1 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 24. (3 pkt)

Wodorotlenek glinu $\text{Al}(\text{OH})_3$ jest głównym składnikiem najważniejszej rudy aluminium – boksytu. Otrzymywanie metalicznego glinu obejmuje przeróbkę rudy na tlenek glinu Al_2O_3 (metodą Bretsznajdera lub w procesie technologicznym Bayera), a następnie tlenku glinu na metal (proces Halla–Héroulta).

Oblicz standardową entalpię reakcji rozkładu 1 mola wodorotlenku glinu:

$2 \text{Al}(\text{OH})_3 = \text{Al}_2\text{O}_3 + 3 \text{H}_2\text{O}$ na podstawie standardowych entalpii tworzenia:

$$\Delta H_{\text{tw.}\{\text{Al}(\text{OH})_3\}}^0 = -1293,5 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{mol}} \right]; \quad \Delta H_{\text{tw.}\{\text{Al}_2\text{O}_3\}}^0 = -1675,7 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{mol}} \right]; \quad \Delta H_{\text{tw.}\{\text{H}_2\text{O}\}}^0 = -285,8 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{mol}} \right].$$

Wynik podaj z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.

Obliczenia:

Odpowiedź:.....

Zadanie 25. (1 pkt)

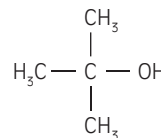
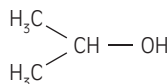
Po zbadaniu pewnego alkanu stwierdzono, że w reakcji substytucji rodnikowej z bromem powstają jego cztery różne monobromopochodne. Ponadto wiadomo, że cząsteczka tego alkanu zawiera między innymi trzy grupy metylowe oraz jeden trzeciorzędowy atom węgla.

Zapisz wzór półstrukturalny (grupowy) opisanego alkanu.

Wzór alkanu:

Zadanie 26. (2 pkt)

Reakcją wykorzystywaną do rozróżniania alkoholi pod względem rzędowości jest tzw. próba Lucasa. Alkohol poddaje się w niej reakcji ze stężonym kwasem solnym w obecności chlorku cynku jako katalizatora. Poniższe alkohole zostały poddane próbie Lucasa:

a) Uszereguj podane alkohole według wzrastającej reaktywności w próbie Lucasa.

.....

b) Zapisz równanie reakcji alkoholu, w przypadku którego najszybciej obserwuje się pozytywny wynik tej próby.

.....

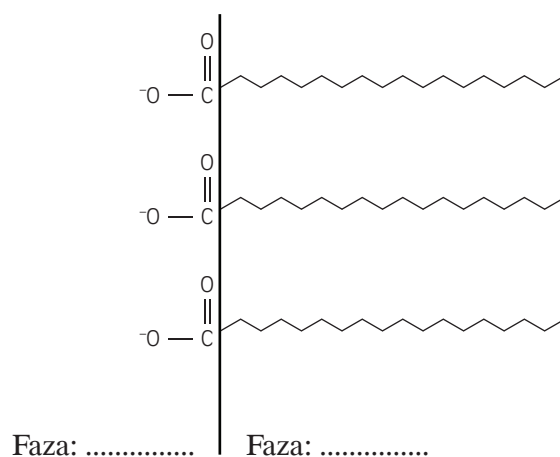
Zadanie 27. (2 pkt)

a) W podanym tekście podkreśl właściwe określenia, tak aby utworzyć poprawną informację dotyczącą właściwości mydeł.

Jednym z głównych składników mydeł jest np. stearynian sodu, którego polarny fragment określa się jako *hydrofilowy* / *hydrofobowy*, a fragment niepolarny jako *hydrofilowy* / *hydrofobowy*. Konsekwencją takiej budowy mydeł jest między innymi możliwość stosowania ich do usuwania kurzu.

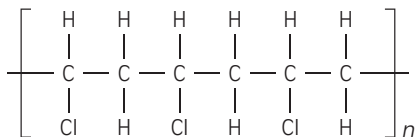
b) W zależności od rodzaju rozpuszczalnika cząsteczki stearynianu sodu przyjmują różną orientację w przestrzeni na granicy faz.

Uzupełnij poniższy schemat, wpisując w odpowiednie miejsca nazwy faz: „woda” lub „olej”.

Zadanie 28. (2 pkt)

Nazwij podany niżej polimer. Zapisz wzór półstrukturalny monomeru, z którego powstał ten polimer.

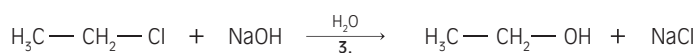
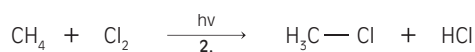
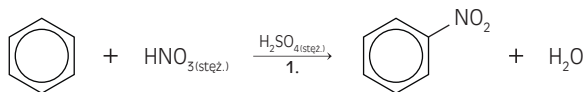

Nazwa: .....

Wzór półstrukturalny:

Zadanie 29. (2 pkt)

Określ mechanizm, według którego przebiegają reakcje oznaczone numerami 1.–3.

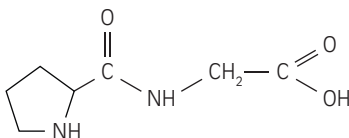
1. ....

2. ....

3. ....

Zadanie 30. (1 pkt)

Dipeptyd przedstawiony poniżej ulega reakcji hydrolizy kwasowej.
Zapisz odpowiednie równanie reakcji.

Zadanie 31. (2 pkt)

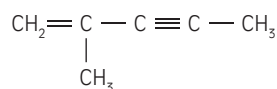
Zjawisko alotropii jest szczególnym przypadkiem polimorfizmu substancji. Różne odmiany tego samego pierwiastka różnią się właściwościami fizycznymi i chemicznymi.

Uzupełnij tabelę podanymi niżej określeniami dotyczącymi odmian alotropowych węgla. większa trwałość termodynamiczna, hybrydyzacja atomów węgla sp^2 , przewodzi prąd elektryczny, hybrydyzacja atomów węgla sp^3 , nie przewodzi prądu elektrycznego, stosowany do produkcji wiertła

Diamant	Grafit

Zadanie 32. (2 pkt)

Na podstawie podanego wzoru pewnego węglowodoru uzupełnij tabelę.

Nazwa związku	
Liczba wiązań σ pomiędzy atomami węgla	
Liczba wiązań π pomiędzy atomami węgla	
Liczba atomów węgla o hybrydyzacji orbitali sp	
Liczba atomów węgla o hybrydyzacji orbitali sp^2	
Liczba atomów węgla o hybrydyzacji orbitali sp^3	

Zadanie 33. (2 pkt)

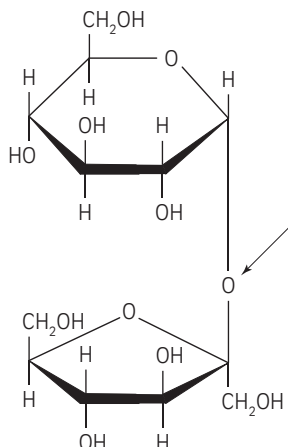
Dokończ równania reakcji i określ ich typ.

Równanie reakcji	Typ reakcji
$\text{CH}_3 - \text{CH}_3 + \text{Cl}_2 \xrightarrow{h\nu}$	
$\text{CH}_2 = \text{CH} - \text{CH}_2 - \text{CH}_3 + \text{HBr} \longrightarrow$	
$n \text{CH}_2 = \text{CH}_2 \xrightarrow{p, T}$	

Zadanie 36. (1 pkt)

Poniższy rysunek przedstawia wzór strukturalny pewnego disacharydu.
Podaj nazwę tego disacharydu oraz nazwę wiązania zaznaczonego na rysunku strzałką.

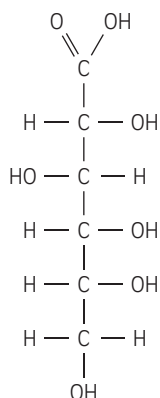

Nazwa disacharydu: .....

Nazwa wiązania: .....

Zadanie 37. (1 pkt)

Na poniższym rysunku przedstawiono wzór kwasu *D*-glukonowego.
Podaj liczbę asymetrycznych atomów węgla wchodzących w skład cząsteczki tego kwasu.

.....